

6. ОСТАЛИ УЧЕСНИЦИ У САОБРАЋАЈУ

6.1 ПОЈАМ И КАРАКТЕРИСТИКЕ УЧЕСНИКА У САОБРАЋАЈУ КОЈЕ УТИЧУ НА БЕЗБЕДНО ОДВИЈАЊЕ САОБРАЋАЈА

Члан 7 став 1 тачка 67 ЗОБС

Учесник у саобраћају је лице које на било који начин учествује у саобраћају.

Возач је лице које на путу управља возилом.

Пешак је лице које се креће по путу, односно које по путу сопственом снагом вуче или гура возило, ручна колица, дечје превозно средство, колица за немоћна лица или лице у дечјем превозном средству, или лице у колицима за немоћна лица које покреће сопственом снагом, или снагом мотора, или лице које клизи клизаљкама, скијама, санкама или се вози на котураљкама, скејтборду и сл.

Човек је одговорни субјект саобраћајног система у коме се појављује као учесник у саобраћају управљајући возилом или као пешак.

О возачу моторних возила као учеснику у саобраћају смо доста говорили у претходним одељцима.

Овде ћемо се посебно осврнути на карактеристике возача двоточкаша, возача специфичних врста возила (трамваја, туристичких возова, трактора, запрежних возила, војних возила и сличних), као учесника у саобраћају са посебним динамичким, габаритним и другим својствима која могу негативно да утичу на безбедно одвијање саобраћаја.

Такође ћемо обрадити проблеме везане за учешће пешака у саобраћају са посебним освртом на пешаке узраста деце и омладине, као и пешаке у смислу старих лица и особа са посебним потребама.

6.2 КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОНАШАЊА У САОБРАЋАЈУ ДЕЦЕ, СТАРИХ ЛИЦА, ОСОБА СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА, ПЕШАКА, БИЦИКЛИСТА, МОТОЦИКЛИСТА И ДРУГИХ ЛИЦА

Из дефиниције појма „пешак“ се јасно види да се ово лице може у саобраћају на путу појавити у веома много облика.

Заједничка и основна карактеристика је да је пешак такозвани „слабији“ учесник у саобраћају у односу на возача било ког возила, а самим тим се сматра и угроженим учесником у саобраћају. Однос возача према пешацима је посебно дефинисан у закону.

Посебан проблем може настати када се у саобраћају пешак појави у варијанти детета или лица са посебним потребама.

Психомоторне карактеристике *детета* су специфичне и одражавају се кроз:

- недовољно развијена способност опажања и расуђивања;
- немогућност задржавања пажње и концентрације;
- због изостајања искуства стварање представа и закључака је некомплетно;
- реаговање је конфузно и веома често неодмерено и брзоплето.

Деца у саобраћају могу учествовати сама или у пратњи родитеља или другог лица, у групи са другом децом организовано или неорганизовано, случајно и изненадно као наставак игре са другом децом (жмурке, игре лоптом и сл.), возећи котуралке или у дечијем превозном средству и сл.

Деца морају да се очекују у близини школа, дечјих игралишта, пољана и ливада, простора погодних за сакривање (жива ограда, гомиле песка и шљунка и других препрека), тргова и паркова и других простора привлачних за децу.

Психомоторне карактеристике *старијег лица* су такође специфичне и одражавају се кроз:

- слабе психомоторне способности (особа није сконцентрисана, рефлекси ослабили и сл.);
- опада оштрина вида, слуха, снага, издржљивост, спретност, па чак и интелигенција и способност за учење;
- без обзира на веома велико животно, па чак и саобраћајно искуство, овакве особе касне са закључивањем и стварањем

- представа, а самим тим касне и код предузимања одређених мера у компликованим саобраћајним ситуацијама;
- реаговања су успорена и сл.

Старије особе у саобраћају најчешће учествују саме или у мањим групама лица приближно исте старосне доби.

Могу се очекивати у близини пијаца и тржница, паркова и шеталишта, коловоза у сеоским насељима где нема или се тротоари слабо одржавају и сл.

Психомоторне карактеристике *лица са посебним потребама (слепе, глуве, глувонеме, ментално заостале, инвалидне и друге)*, су специфичне и одражавају се кроз:

- немогућност реализовања свеобухватног процеса стварања слике о саобраћајној ситуацији, расуђивања и закључивања и доношења квалитетних одлука, а самим тим и адекватног квалитетног реаговања на саобраћајну ситуацију;
- веома често неопходна помоћ других лица за учешће у саобраћају.

Појава лица са посебним потребама као учесника у саобраћају није прецизно дефинисана ни временски ни просторно.

Уз ова лица најчешће се налази и неко друго лице (пратилац), које му помаже да правилно и безбедно реши одређене саобраћајне ситуације. Но, то не мора бити правило, па се могу очекивати изненадне појаве ових лица у саобраћају.

Пешаци учествују у саобраћају крећући се тротоаром, коловозом и најчешће преласком преко коловоза. Прелазак пешака преко коловоза и стварање могућих конфликтних тачака са саобраћајним токовима других учесника у саобраћају је најчешћи облик саобраћајног проблема.

Пешак:

- је дужан да се креће тротоаром или другом површином намењеном за кретање пешака, односно површином поред коловоза погодном за кретање пешака када пут којим се креће нема тротоар;
- је дужан да ради обилажења неке препреке на тротоару, пре ступања на коловоз, обрати пажњу на удаљеност и брзину кретања возила које му се приближава и да се претходно увери да ступањем на коловоз не угрожава безбедност саобраћаја;

- је дужан да преко коловоза и бицикличке стазе прелази пажљиво и најкраћим путем након што се увери да то може да учини на безбедан начин;
- је дужан на путу са пешачким прелазом или посебно изграђеним прелазом, односно пролазом за пешаке, да се при прелажењу пута креће тим прелазом, односно пролазом ако они нису од њега удаљени више од 100 метара;
- је дужан на пешачком прелазу на коме је саобраћај пешака регулисан светлосним саобраћајним знацима да поступа у складу са тим знацима;
- је дужан на пешачком прелазу на коме саобраћај није регулисан светлосним саобраћајним знацима ни знацима које даје полицијски службеник, да се ступања на пешачки прелаз претходно увери да може да пређе на безбедан начин, тако да ступањем на коловоз не угрожава безбедност саобраћаја;
- је дужан да се креће један за другим када се креће у групи коловозом, осим лица које води дете млађе од седам година старости;
- мора да се креће на путу ван насеља што ближе левој ивици коловоза у смеру кретања на начин којим не омета или не спречава саобраћај возила;
- мора да се креће уз десну ивицу коловоза у смеру кретања када гура ручна колица, бицикл, бицикл са мотором или мотоцикл, када се креће у инвалидским колицима;
- може на пешачком прелазу на коме је саобраћај пешака регулисан знацима које даје полицијски службеник да прелази коловоз само кад је датим знаком дозвољен прелаз;
- може користити за кретање коловоз у ширини највише до једног метра на путу који нема тротоар или другу површину намењену за кретање пешака;
- може да се креће уз десну ивицу коловоза само када је такво кретање за њега безбедније (непрегледна кривина, провалија, усек, одрон и сл.);

- не сме да се креће и задржава на коловозу;
- не сме да изненада ступи на коловоз;
- не сме да се придржава за возило у покрету пешак који учествује у саобраћају у колицима за особе са инвалидитетом, или се вози на котуралкама, скејтборду и слично;
- не сме приликом преласка преко коловоза да употребљава мобилни телефон нити да користи слушалице на ушима;
- не сме ступити ни кретати се по аутопуту или мотопуту.

Колона пешака:

- мора се кретати уз десну ивицу коловоза у смеру кретања када се коловозом креће под контролом водича (организована колона пешака);
- не сме да онемогућава нормално одвијање саобраћаја нити да буде дужа од 100 метара и када је организована;
- мора бити на међусобном одстојању од друге организоване колоне пешака када се крећу коловозом најмање 30 метара.

Најчешћи проблеми везани за кретање пешака у саобраћају су:

- прелажење преко коловоза ван пешачког прелаза;
- изненадно истрчавање на коловоз;
- неопрезно прелажење преко коловоза;
- кретање десном страном коловоза ван насељеног места.

Обавезе возача према пешацима:

Возач је дужан да обрати пажњу на пешаке који се налазе на коловозу или ступају на коловоз, или исказују намеру да ће ступити на коловоз.

Када прилази пешачком прелазу возач мора да прилагоди брзину возила тако да у свакој ситуацији коју види или има разлога да предвиди, може безбедно да заустави возило испред пешачког прелаза.

На делу пута на коме се крећу деца, односно на којем су постављени саобраћајни знакови о учешћу деце у саобраћају, возач је дужан да вози са нарочитом опрезношћу тако да може благовремено да заустави возило.

Уколико је саобраћај на пешачком прелазу регулисан светлосним саобраћајним знаковима или знаковима полицијског службеника, возач је дужан да своје возило заустави испред пешачког прелаза када му је датим знаком забрањен пролаз, а ако му је на таквом прелазу датим знаком дозвољен пролаз, возач је дужан да пропусти пешака који је већ ступио на пешачки прелаз или показује намеру да ће ступити на пешачки прелаз док му је светлосним саобраћајним знаком или знаком полицијског службеника прелаз био дозвољен.

Уколико се пешачки прелаз из става налази на улазу на бочни пут, возач који скреће на тај пут дужан је да скретање изврши на безбедан начин и да пропусти пешака који је већ ступио или ступа на пешачки прелаз, или показује намеру да ће ступити на пешачки прелаз, а по потреби заустави своје возило.

Уколико на пешачком прелазу саобраћај није регулисан уређајима за давање светлосних саобраћајних знакова нити знацима полицијских службеника, возач је дужан да прилагоди брзину возила тако да у свакој ситуацији коју види или има разлога да предвиди, може безбедно да заустави возило испред пешачког прелаза и пропусти пешака који је већ ступио или ступа на пешачки прелаз, или показује намеру да ће ступити на пешачки прелаз.

Возач који скреће на бочни пут на чијем улазу не постоји пешачки прелаз дужан је да пропусти пешаке који су већ ступили или ступају на коловоз.

Уколико су пешаци деца, немоћна лица, слепе особе које се крећу уз употребу белог штапа и/или пса водича, особе са инвалидитетом које се крећу у инвалидским колицима или за кретање користе друга орто-тичко-протетичка помагала, возач је обавезан да заустави возило и да их пропусти.

Возач не сме возилом да пресеца организовану колону пешака која се креће по коловозу.

Да би заштитио лица са посебним потребама, закон је предвидео да слепа особа која самостално учествује у саобраћају као пешак, треба да се креће уз помоћ белог штапа и/или обученог пса водича и да возило које је подешено да њиме управља особа са инвалидитетом може, на захтев те особе, бити означено налепницом.

Бициклисти и двоточкаши као учесници у саобраћају су такође категорија која има специфичне карактеристике везане за динамику кретања у појединим саобраћајним ситуацијама.

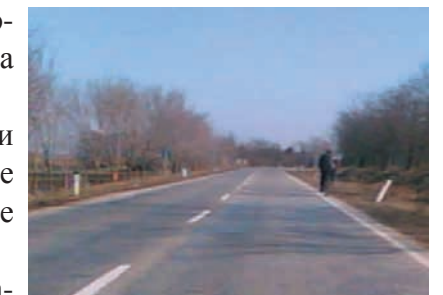
Возач бицикла управља возилом које не може самостално да стоји на тлу, те стабилност при кретању зависи од спретности самог возача.

Вероватно је зато законом предвиђено да дете млађе од 12 година не сме да управља бициклом на јавним путевима. Ова одредба закона ће у многим срединама бити беживотна и тешко реализована у пракси.

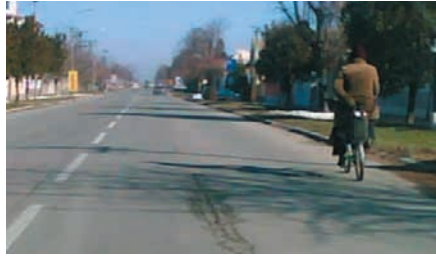
Кретање бициклиста се врши по коловозима или посебним површинама за кретање бицикала.

За вожњу бицикала где не постоји посебна стаза, односно трака, сме да се користи коловоз у ширини од највише један метар од десне ивице коловоза.

Ако се два или више возача бицикала, мопеда, трицикала и мотоцикала крећу у групи, дужни су да се крећу један за другим.

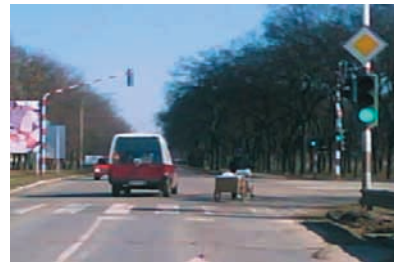
Бицикли имају механички волан, што значи да сваки утицај на њега резултира померањем управљачког предњег точка у леву или десну страну. Свако напрезање при окретању педале бицикла се преноси на руке, а самим тим и на волан, што опет резултира померањем бицикла у леву или десну страну.

Возачи бицикла користе бицикл за ефикасније и рационалније са- владавање растојања од једног до другог места, али веома често и за превоз мање количине робе и терета разног облика и димензија. Кори- шћење бицикла за ове потребе веома често доводи до угрожавања без- бедности самог возача бицикла, али и осталих учесника у саобраћају.

Законом је дефинисано: „Возач бицикла, мопеда, трицикла и мотоцикла мора да управља возилом на начин којим се не умањује стабилност возила и не омета друге учеснике у саобраћају, а нарочито не сме да:

- испушта управљач из руку;
- склања ноге са педала;
- се придржава за друго возило;
- води, вуче или потискује друга во- зила, односно животиње, осим да вуче прикључно возило за бицикл;
- допусти да возило којим управља буде вучено или потискивано;
- превози предмете који могу да га ометају током управљања;
- употребљава на оба ува слушалице за аудио-уређаје.”

Двоточкаши могу да имају и приколицу за превоз терета која не сме бити шира од једног метра.

- Најчешћи проблеми везани са учешћем двоточкаша у саобраћају су:
- кретање по коловозу бициклиста на удаљености већој од 1 метра од десне ивице коловоза или кретање више бициклиста упоредо;
  - изненадно скретање са путање и пресецање путање других уче- сника у саобраћају;
  - кретање по коловозу необележених и неосветљених двоточкаша;
  - кретање мотоцикала великим брзинама и неконтролисаним пу- тањама и др.

Препоручујемо пуну опрезност у сусрету са возачима двоточкаша у смислу:

- претичите их или обилазите на најмањем растојању од 1 метра;
- у зони раскрснице очекујте скретање улево без претходног увера- вања и престројавања;
- у сусрету са „брзим мотоциклистима” очекујте неочекиване ма- невре.

6.3 ПОЈАМ, КАРАКТЕРИСТИКЕ И УТИЦАЈ ШИНСКИХ ВОЗИЛА НА БЕЗБЕДНО ОДВИЈАЊЕ САОБРАЋАЈА

Шинска возила су превозна средства са посебним динамичким ка- рактеристикама:

- везана су за шине као са- обраћајну површину за кретање, те се сматрају „крутим” превозним сред- ствима;
- кретање се врши са малим убрзањима, али се и зау- стављање врши са малим успорењем.

Конфликт са овим возилима се веома често завршава контактом, јер возачи ових возила немају могућност избегавања контакта интензив- ним кочењем са великим успорењима, те им је зауставни пут много

дужи него код друмских возила. Из овог разлога ова возила имају предност у кретању у односу на друга возила под истим саобраћајним условима.

Површине за кретање трамваја - трамвајске баштице, су места где долази до конфликтних ситуација са другим уче- сницима у саобраћају. Ове

површине се обично налазе на средини коловоза, те улазак и излазак путника представља посебну опасност за остале учеснике у саобраћају.

Најчешћи проблеми везани за учешће шинских возила у саобраћају су:

- неконтролисани улазак и излазак путника у и из возила;
- слаба процена возача друмских возила у могућност пресецања путање кретања шинских возила без угрожавања безбедности саобраћаја;
- „злоупотреба” права на првенство пролаза ових возила у односу на друге учеснике у саобраћају и др.

Зато је закон предвидео: „Возач возила које обилази возило за јавни превоз путника, односно аутобус којим се обавља превоз путника за сопствене потребе, које се налази на стајалишту, мора да управља возилом тако да не угрожава лице које у то возило улази или излази.

Лице које због уласка, односно изласка из возила за јавни превоз треба да ступи на коловоз, дужно је да се претходно увери да ступањем на коловоз не омета саобраћај и не угрожава безбедност саобраћаја.

Возач возила мора да се заустави иза возила за јавни превоз када лица која улазе, односно излазе из тог возила, морају да пређу преко саобраћајне траке, односно бициклическе стазе или траке којом се возило креће.”

6.4 УТИЦАЈ ЖИВОТИЊА НА БЕЗБЕДНО ОДВИЈАЊЕ САОБРАЋАЈА НА ПУТУ

На путу могу да се појаве дивље и домаће животиње, у пратњи или без пратње лица, да се воде или гоне, да су део запреге или да се превозе и сл.

Могуће неконтролисано понашање и реаговање на различите саобраћајне ситуације су основни извор проблема које могу да створе другим учесницима у саобраћају.

Веома је чест судар возила и животиња које се нађу на путу. Тада је веома тешко доказати да нисте имали техничких могућности да реагујете и ето проблема са надокнадом штете на возилу или ако ловачко удружење или власник захтевају надокнаду штете за убијену животињу.

Закон је дефинисао одређена правила код учешћа животиња у саобраћају на путу:

„Домаће животиње могу бити на путу само у пратњи лица која су дужна да их воде и обезбеђују тако да животиње не угрожавају

безбедност саобраћаја. Животиње је забрањено водити из возила или са возила. На аутопуту, мотопуту, државним путевима првог реда, као и бициклическим стазама, није дозвољен приступ животињама, односно вођење животиња.

Уколико се животиње превозе у возилу, превоз се мора обављати на начин да се не угрожава или омета возач, односно остали учесници у саобраћају.

Животиње које се налазе поред пута морају бити под надзором или обезбеђене тако да не могу изаћи на пут.

Животиње се воде или гоне што ближе десној ивици коловоза на такав начин да други учесници у саобраћају не буду угрожени.

Власник, гонич, односно водич животиња, не сме на јавним путевима да храни, задржава или прикупља животиње, као и да их на путу оставља без надзора. Јахач или друго лице које води животињу дужан је да уклони све материје које је животиња нанела на пут.

Јахачи за кретање могу користити коловоз пута само уколико је то омогућено режимом саобраћаја на том путу. За кретање јахача по коловозу сходно се примењују одредбе овог закона које се примењују за кретање бицикала.”

Без обзира на ове одредбе водите рачуна о могућностима неконтролисаног реаговања и понашања животиња на путу.

Посебан проблем је учешће запрежних возила у саобраћају.

Без обзира на законске одредбе:

- возач запрежног возила мора бити узраста од најмање 14 година живота и способан да контролише упрегнуте животиње;
- возач запрежног возила је дужан да у саобраћају на путу запрежним возилом управља из возила или да води упрегнуту стоку крећући се са њене десне стране;
- запрежно возило мора да има уређаје за кочење који морају омогућавати безбедно заустављање запрежног возила;

- запрежно возило које се креће иза другог запрежног возила мора се кретати на одстојању од најмање 50 метара да би се омогућило претицање бржим возилима;
- за запрежно возило које се креће на путу може бити привезано једно грло стоке, и то са десне стране задњег дела возила;
- запрежно возило не сме да се оставља на путу без надзора возача или другог лица способног да контролише упрегнуте животиње;
- водите рачуна да запрегом управљају лица која немају довољно знања везаног за доношење исправних закључака о решавању појединих саобраћајних ситуација.

Такође водите рачуна да и сама животиња која вуче запрегу може да реагује на саобраћајну ситуацију уплашено и неконтролисано.

Будите опрезни.